

همکاری دفاعی - امنیتی

جمهوری اسلامی ایران و جمهوری خلق چین

(راهبردها و زمینه‌ها)

مؤلف:

سرهنگ عباس غلامی

دانشگاه و پژوهشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی

مرکز انتشارات راهبردی

تهران - ۱۳۹۸

سرشناسه	: غلامی، عباس، ۱۳۴۸ - شهرریور -
عنوان و نام پدیدآور:	همکاری دفاعی - امنیت جمهوری اسلامی ایران و جمهوری خلق چین (راهبردها و زمینه‌ها) / مؤلف عباس غلامی؛ ویراستاران ادیبی اکبر بتونی؛ ناظر ویراستار مهران غلامیان.
مشخصات نشر	: تهران: دانشگاه و پژوهشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی، مرکز انتشارات راهبردی، ۱۳۹۸.
مشخصات ظاهری	: ۳۰۷ ص.
شابک	: ۹۷۸-۶۲۲-۲۴۸-۰۳۲-۵
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
یادداشت	: کتابنامه.
موضوع	: ایران -- روابط خارجی -- چین
موضوع	: Iran -- Foreign relations -- China
موضوع	: چین -- روابط خارجی -- ایران
موضوع	: China -- Foreign relations -- Iran
موضوع	: دفاع ملی
موضوع	: Iran -- Defense
شناسه افزوده	: دانشگاه و پژوهشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی، مرکز انتشارات راهبردی
رده بندی کنگره	: DSR1۶۵۶
رده بندی دیویی	: ۳۷/۵۵۰۵۱
شماره کتابشناسی	: ۵۵۱۶۶۴
ملی	

همکاری دفاعی - امنیت جمهوری اسلامی ایران و جمهوری خلق چین

نویسنده: عباس غلامی

ویراستاران ادیبی: اکبر بتونی

ناظر ویراستار: مهران غلامیان

ویراستار: رضا خدایی

صفحه‌آرا: حامد آریانی

طراح جلد: زهرا مهدوی

نوبت چاپ: اول - ۱۳۹۸

ناشر: انتشارات دانشگاه و پژوهشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

قیمت: ۵۷۰۰۰۰ ریال

همه حقوق چاپ و نشر این کتاب محفوظ است.

دانشگاه و پژوهشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی

مرکز انتشارات راهبردی

نشانی انتشارات: تهران، ضلع شمالی بزرگراه شهید بابایی، بعد از اتوبان هنگام،

دانشگاه و پژوهشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی، انتشارات دانشگاه عالی دفاع ملی

تلفن ۲۲۹۷۰۳۳۳ نشانی اینترنتی: www.sndu.ac.ir

فهرست مطالب

فصل اول: مفهوم‌شناسی و تاریخچه.....	۲۵
۱-۱- بخش اول: مفهوم‌شناسی.....	۲۷
۱-۱-۱- مکاتب مدیریت راهبردی.....	۲۷
۱-۱-۲- راهبرد.....	۲۷
۱-۱-۳- راهبرد ملی.....	۲۹
۱-۱-۴- راهبرد دفاعی.....	۳۰
۱-۱-۵- مفهوم دفاعی-امنیتی.....	۳۰
۱-۱-۶- راهبرد دفاعی و امنیتی (استراتژی امنیت ملی).....	۳۰
۱-۱-۷- همکاری.....	۳۲
۱-۱-۸- همکاری دفاعی-امنیتی.....	۳۲
۱-۱-۹- راهبرد همکاری دفاعی-امنیتی.....	۳۳
۱-۱-۱۰- تدوین راهبرد.....	۳۳
۱-۱-۱۱- بعد.....	۳۴
۱-۱-۱۲- زمینه.....	۳۴
۱-۱-۱۳- دفاع.....	۳۴
۱-۱-۱۳-۱- دفاع ملی.....	۳۵
۱-۱-۱۴- بازدارندگی.....	۳۷
۱-۱-۱۵- منافع ملی.....	۳۸
۱-۱-۱۶- انواع منافع ملی.....	۳۹
۱-۱-۱۷- قدرت ملی.....	۴۰
۱-۱-۱۸- قدرت نظامی.....	۴۱
۱-۱-۱۹- تجزیه و تحلیل محیطی.....	۴۲
۱-۱-۲۰- ضعف‌ها (نقاط ضعف) و قوت‌ها.....	۴۲
۱-۱-۲۱- فرصت.....	۴۳
۱-۱-۲۲- آسیب‌پذیری.....	۴۴
۱-۱-۲۳- تهدید.....	۴۴
۱-۱-۲۴- تهدیدات امنیت ملی.....	۴۶

۴۶	۱-۱-۲۵ ژئوپلیتیک.....
۴۶	۱-۱-۲۶ ژئواستراتژی.....
۴۷	۱-۱-۲۷ دیپلماسی.....
۴۷	۱-۱-۲۸ سیاست دفاعی.....
۴۸	۱-۱-۲۹ دیپلماسی دفاعی / روابط دفاعی.....
۵۰	۱-۱-۳۰ روابط دفاعی - امنیتی.....
۵۰	۱-۱-۳۱ پیمانہ.....
۵۱	۱-۲ بخش دوم: تاریخچه روابط ایران و چین.....
۵۱	۱-۲-۱ روابط ایران و چین قبل از انقلاب اسلامی ایران.....
۵۴	۱-۲-۲ روابط ایران و چین پس از پیروزی انقلاب اسلامی.....
۶۱	۱-۲-۳ دیپلماسی دفاعی چین با جمهوری اسلامی ایران.....
۶۲	۱-۲-۴ جمع‌بندی.....
۶۵	فصل دوم: مبانی دینی و اسناد ۷۱ است - همکاری‌های دفاعی - امنیتی.....
۶۷	۲-۱ بخش اول: همکاری‌های دفاعی - امنیتی از منظر آیات و روایات و اصول فقهی.....
۶۷	۲-۱-۱ اصول روابط بین‌الملل در اسلام.....
۷۷	۲-۱-۲ اصول فقهی تعیین‌کننده سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران.....
۸۱	۲-۱-۳ اهداف، ابزار و روش‌های دیپلماسی از منظر پیامبر مکرّم (صلی‌الله‌علیه‌وآله).....
۸۲	۲-۲ بخش دوم: همکاری‌های دفاعی - امنیتی از منظر اسناد بالادستی.....
۸۲	۲-۲-۱ دیپلماسی از منظر حضرت امام خمینی (رحمت‌الله‌علیه).....
۸۲	۲-۲-۲ اصول دیپلماسی از نگاه حضرت امام خمینی (رحمت‌الله‌علیه).....
۸۲	۲-۲-۳ دیپلماسی از منظر حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی).....
۸۳	۲-۲-۴ مطلوبیت‌های راهبردی دیپلماسی نظامی - دفاعی از منظر حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی).....
۸۴	۲-۲-۵ قانون اساسی.....
۸۸	۲-۲-۶ سند چشم‌انداز.....
۸۹	۲-۲-۷ سیاست‌های کلی برنامه‌های توسعه پنج‌ساله ششم کشور: (همکاری دفاعی - امنیتی و سیاست خارجی).....
۹۰	۲-۲-۸ جمع‌بندی ارکان جهت‌ساز (اسناد بالادستی).....

فصل سوم: نظریه‌ها و رویکردهای همکاری دفاعی - امنیتی ۹۳

۳-۱- بخش اول: اصول و نظریه‌های روابط بین‌الملل در زمینه‌های همکاری دفاعی - امنیتی ۹۵

۳-۱-۱- تعریف نظریه‌های مهم روابط بین‌الملل ۹۵

۳-۱-۲- نظریه‌های همکاری و همگرایی ۹۷

۳-۱-۳- سیاست خارجی ۹۹

۳-۱-۴- نظریه‌های مرتبط با سیاست خارجی ۱۰۰

۳-۱-۵- دیپلماسی همه‌جانبه ۱۰۳

۳-۱-۶- انواع دیپلماسی دفاعی ۱۰۳

۳-۱-۷- موانع بین‌المللی نظامی ۱۰۷

۳-۲- بخش دوم: جمع‌بندی، بخش نظریه‌ها و رویکردهای دفاعی - امنیتی و چارچوب نظری ۱۱۱

۳-۲-۱- جمع‌بندی ۱۱۱

۳-۲-۲- چارچوب نظری ۱۱۲

فصل چهارم: محیط‌شناسی ۱۱۵

۴-۱- بخش اول: محیط‌شناسی جمهوری اسلامی ایران ۱۱۷

۴-۱-۱- اهداف راهبرد کلان دفاع ملی (دفاعی - امنیتی) ۱۱۷

۴-۱-۲- رهنامه (دکترین) سطح راهبردی جمهوری اسلامی ایران ۱۱۷

۴-۱-۳- اصول پایه و دکترین نظامی نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران ۱۱۸

۴-۱-۴- دکترین نظامی ۱۱۸

۴-۱-۵- اصول پایه ۱۱۸

۴-۱-۶- سیاست‌های دفاعی - امنیتی نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران ۱۱۹

۴-۱-۷- اهداف دفاعی، امنیتی نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران ۱۱۹

۴-۱-۸- چشمانداز دیپلماسی نظامی - دفاعی جمهوری اسلامی ایران ۱۲۰

۴-۱-۹- دیپلماسی نظامی - دفاعی و سیاست‌های اجرایی امنیت ملی ۱۲۱

۴-۱-۱۰- نهادهای موثر بر سیاست‌های دفاعی - امنیتی جمهوری اسلامی ایران ۱۲۱

۴-۱-۱۱- سیاست خارجی ایران ۱۲۴

۴-۱-۱۲- ساختار نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران ۱۲۵

۴-۱-۱۳- دیپلماسی دفاعی در جمهوری اسلامی ایران ۱۳۹

۴-۱-۱۴- پیشرفت در حوزه دفاعی - امنیتی ۱۴۳

۱۴۸	۴-۱-۱۵- موقعیت ژئوپلیتیکی جمهوری اسلامی ایران در منطقه و جهان
۱۵۹	۴-۱-۱۶- ویژگی‌ها و عوامل جغرافیایی موثر بر افزایش قدرت ملی جمهوری اسلامی ایران
۱۶۰	۴-۱-۱۷- ویژگی‌ها و عوامل جغرافیایی موثر بر کاهش قدرت ملی جمهوری اسلامی ایران
۱۶۰	۴-۱-۱۸- پیامدهای ژئوپلیتیک پرخطر برای امنیت ملی ایران
۱۶۳	۴-۱-۱۹- منافع و اقتضائات ملی ایران در همکاری دوطرفه
۱۶۵	۴-۱-۲۰- موانع برقراری روابط استراتژیک بین ایران و چین
۱۶۶	۴-۲- بخش دوم: محیط شناسی جمهوری خلق چین
۱۶۶	۴-۲-۱- سیاست دفاعی کشور چین
۱۶۷	۴-۲-۲- عناصر اصلی دخیل در تدوین و اجرای سیاست دفاعی چین
۱۶۸	۴-۲-۳- روند رسازی نظامی ارتش چین
۱۶۹	۴-۲-۴- نکات برجسته رقاء نظامی چین
۱۷۰	۴-۲-۵- ساختار نیروهای مسلح چین
۱۷۴	۴-۲-۶- اقدامات انجام شده جهت ایجاد توان در نیروهای مسلح
۱۷۶	۴-۲-۷- توسعه توان نیروهای نظامی
۱۷۷	۴-۲-۸- مأموریت و وظایف نیروهای نظامی چین
۱۷۷	۴-۲-۹- علوم و فنون و صنایع دفاعی
۱۷۸	۴-۲-۱۰- بودجه‌بندی دفاعی
۱۷۹	۴-۲-۱۱- هزینه های دفاعی کشور چین
۱۸۰	۴-۲-۱۲- برداشت‌ها و واکنش‌ها از نوسازی نظامی چین
۱۸۱	۴-۲-۱۳- راهبردهای توسعه علمی و فناوری
۱۸۲	۴-۲-۱۴- ویژگی‌های اصلی توسعه فناوری
۱۸۲	۴-۲-۱۵- قدرت سیاسی چین
۱۸۳	۴-۲-۱۶- اساس سیاست خارجی (اعلامی) چین
۱۸۵	۴-۲-۱۷- راهبرد نوین حزب کمونیست
۱۸۵	۴-۲-۱۸- اهداف سیاست خارجی چین
۱۸۵	۴-۲-۱۹- چالش‌های سیاست خارجی نوین چین
۱۸۶	۴-۲-۲۰- سیاست خارجی کلان چین و نقش دیپلماسی دفاعی
۱۸۷	۴-۲-۲۱- عناصر و اشکال دیپلماسی دفاعی چین
۱۸۸	۴-۲-۲۲- چالش‌های ثبات ملی و امنیت اجتماعی چین

۱۸۹	۴-۲-۲۳- تهدیدات غیرسنتی کشور چین.....
۱۹۰	۴-۲-۲۴- راهبرد نوین چین، پیشروی به غرب.....
۱۹۱	۴-۲-۲۵- همکاری‌های امنیتی بین‌المللی چین.....
۱۹۲	۴-۲-۲۶- همکاری‌های نظامی و امنیتی.....
۱۹۳	۴-۲-۲۷- زمینه‌های همکاری ایران و چین به لحاظ امنیتی.....
۱۹۴	۴-۲-۲۸- مشارکت‌گرایی در پویش‌های امنیتی منطقه‌ای و بین‌المللی.....
۱۹۵	۴-۲-۲۹- وضعیت امنیت ملی کشور چین.....
۱۹۷	۴-۲-۳۰- آمادگی برای مواجهه نظامی.....
۱۹۷	۴-۲-۳۱- راهبرد دفاع فعال.....
۱۹۹	۴-۲-۳۲- راهبرد دفاعی و نظامی چین.....
۲۰۱	۴-۲-۳۳- عناصر اصلی راهبرد نظامی چین.....
۲۰۲	۴-۲-۳۴- وضعیت دفاع امنیتی چین.....
۲۰۴	۴-۲-۳۵- مصوبات سومین جلسه انکتر بیجدهم حزب (پلنیوم سوم).....
۲۰۵	۴-۲-۳۶- چین و مسئله انرژی.....
۲۰۷	۴-۲-۳۷- چالش‌های چین کمونیست به هبری سیچینگ.....
۲۰۸	۴-۲-۳۸- حوزه‌های اصلی همکاری ایران و چین.....
۲۱۰	۴-۲-۳۹- عوامل محدود کننده روابط ایران و چین.....
۲۱۰	۴-۲-۴۰- آینده چین.....
۲۱۲	۴-۳- بخش سوم: محیط فرامنطقه‌ای.....
۲۱۲	۴-۳-۱- ایالات متحده آمریکا.....
۲۲۵	۴-۳-۲- جمهوری فدراتیو روسیه.....
۲۲۸	۴-۳-۳- اتحادیه اروپا.....
۲۳۴	۴-۴- بخش چهارم: محیط منطقه‌ای.....
۲۳۴	۴-۴-۱- خلیج فارس، هارتلند انرژی.....
۲۳۵	۴-۴-۲- ژئوپلیتیک شیعه.....
۲۳۷	۴-۴-۳- بنیادگرایی و گسترش تروریسم در غرب آسیا.....
۲۳۹	۴-۴-۴- سیاست جمهوری اسلامی ایران در قبال رژیم اشغالگر قدس.....
۲۴۰	۴-۴-۵- نقش متغیر رژیم اشغالگر قدس در روابط ایران و چین.....
۲۴۱	۴-۴-۶- چین و غرب آسیا.....

۲۴۳	۴-۴-۷- منافع چین در منطقه غرب آسیا.....
۲۵۰	۴-۴-۸- حضور چین در حوزه کشورهای عربی.....
۲۵۱	۴-۴-۹- دیپلماسی دفاعی چین با کشورهای منطقه خلیج فارس.....
۲۵۱	۴-۴-۱۰- روندهای منطقه غرب آسیا و شمال آفریقا.....
۲۵۳	۴-۴-۱۱- پیامدهای دفاعی و امنیتی روندهای ۹ گانه در منطقه غرب آسیا و شمال آفریقا.....
۲۵۳	۴-۵- بخش پنجم: سازمان‌ها و پیمان‌های امنیتی منطقه‌ای.....
۲۵۵	۴-۵-۱- عضویت ایران در سازمانهای منطقه‌ای و بین‌المللی.....
۲۵۵	۴-۵-۲- سازمان همکاری شانگهای.....
۲۶۴	۴-۶- بخش ششم: جمع‌بندی و چارچوب مفهومی.....
۲۶۴	۴-۶-۱- جمع‌بندی.....

۲۶۷	فصل پنجم: سخن پایانی.....
۲۶۹	۵-۱- ابعاد و زمینه‌های همکاری.....
۲۷۳	۵-۲- عوامل نقش‌آفرین بر همکاری نظامی- امنیتی ایران و ج.خ. چین.....
۲۷۵	۵-۲- فرصت‌ها و تهدیدات همکاری دفاعی- امنیتی.....
۲۸۲	۵-۳- قوت‌ها و ضعف‌های همکاری دفاعی- امنیتی.....
۲۸۵	۵-۴- راهبردهای همکاری دفاعی- امنیتی.....
۲۸۸	۵-۵- پیشنهادات.....
۲۸۹	منابع و مآخذ:.....

پیشگفتار

خداوند متعال در قرآن کریم می‌فرماید: "إِنَّمَا يَنْهَأُكُمُ اللَّهُ عَنِ الَّذِينَ قَاتَلُوكُمْ فِي الدِّينِ وَأَخْرَجُوكُم مِّنْ دِيَارِكُمْ وَظَاهَرُوا عَلَىٰ إِخْرَاجِكُمْ أَن تَوَلَّوْهُمْ وَمَن يَتَوَلَّهُمْ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ" تنها شما را از دوستی و رابطه با کسانی نهی می‌کند که در امر دین با شما پیکار کردند و شما را از خانه‌هایتان بیرون راندند یا به بیرون راندن شما کمک کردند و هر کس با آنان رابطه دوستی داشته باشد ظالم و ستمگر است.^۱

در تفسیر آیه شریفه مذکور از منظر مفسران: مسلمانان موظف‌اند در برابر هر گروه، جمعیت، هر کشوری که موضع خصمانه با آن‌ها داشته باشند، بر ضد اسلام و مسلمین قیام کنند و یا دشمنان اسلام را یاری دهند، سرسختانه بایستند و هرگونه پیوند محبت و دوستی را با آن‌ها قطع کنند، اما اگر آن‌ها در عین کافر بودن، نسبت به اسلام و مسلمین بی‌طرف بمانند و یا تمایل به برقرار رابطه داشته باشند، مسلمین می‌توانند با آن‌ها رابطه دوستانه برقرار سازند. (حضرت آیت‌الله عسکرم شیرازی، جلد ۲۴، ۱۳۸۷: ۴۵) هم‌چنین علامه سید محمد حسین طباطبائی (قدس سره) در تفسیر این آیه معتقدند: دوستانان مشرکین مکه و دوستانان یاران مشرکین که علیه مسلمین آن‌ها را کمک کردند، تن‌ها آنها ستمکار و متمردان از نهی خداوند، نه مطلق دوستانان کفار. ممکن هم هست جمله مورد بحث از باب قصر و حصر نباشد، بلکه تنها برای تأکید نهی «لَا تَتَّخِذُوا عَدُوِّي...» باشد. (طباطبائی، ۱۳۸۶: ۴۰۰)

مقام معظم رهبری و فرماندهی کل قوا حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌عالی) در دیدار رئیس‌جمهور چین در سوم بهمن ماه سال ۱۳۹۴ فرمودند: دولت و ملت ایران همواره به دنبال گسترش روابط با کشورهای مستقل و قابل اطمینان همچون چین بوده و بر همین اساس، توافق رؤسای جمهوری اسلامی ایران و چین برای یک روابط استراتژیک بیست و پنج ساله کاملاً درست و حکمت‌آمیز است. همچنین معظم له در دیدار با مسئولان وزارت امور

خارج و روسای نمایندگی‌های ج.ا.ایران در خارج از کشور در مورخه ۱۳۸۳/۵/۲۵ فرمودند: «هیچ مجمع جهانی که عضو آن هستیم را نباید دست‌کم بگیریم.» که نشان دهنده مقبولیت حضور فعال در عرصه ارتباطات دوجانبه، منطقه‌ای و مجامع جهانی است. همچنین معظم له در دیدار مسئولان وزارت امور خارجه در مورخه ۱۳۷۰/۴/۱۸ فرمودند: «ما هر قدرتی که می‌خواهد ابرقدرتی و تکبر و استکبار و فخرفروشی را در روابط خود با ملت‌های دیگر وارد نکند، رد می‌کنیم.»

در دنیا امروز، دولت‌ها برای نیل به اهداف و تأمین هرچه بهتر و بیشتر منافع ملی خود، ابزارهای متعددی را در اختیار دارند. دراین بین به نظر می‌رسد ابزارهای سیاسی به ویژه دیپلماسی ازجمله مؤثرترین راه‌کارهایی است که کاربست آن می‌تواند نسبت به هزینه‌های احتمالی، دارای بیشترین منافع باشد. امروزه افزایش تعاملات بین بازیگران فراملی (سازمان‌های بین‌المللی)، ملی (دولت‌ها) و فروملی (سازمان‌های غیرحکومتی) در عرصه‌های سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و نظامی-دفاعی، گستره دیپلماسی را بسط و گسترش داده است؛ بنابراین می‌توان از آن دشت دیپلماسی می‌تواند ظرفیت‌های فراوانی را به منظور تهدیدزدایی و فرصت‌زایی ایجاد کرد. اما این دیپلماسی در بخش‌های تخصصی همچون دفاع و امنیت بدون در نظر گرفتن ابعاد امنیت ملی، بخش دفاع و امنیت، قابلیت خود را از دست خواهد داد. به عبارتی فهم درست دیپلماسی مستلزم توجه به رابطه بین نیروی نظامی و سیاست است. دیپلماسی دفاعی، مفهوم و معنی است که حکایت از درک نفوذ و کارایی ارتش (قوای مسلح) و فعالیت‌های نظامی فراسوی کار و بحث اصلی آن یعنی جنگ و دفاع و همچنین درک پیوند الزامی بین نیروی نظامی و دیگر عناصر قدرت ملی دارد. (عسگری، ۱۳۸۹: ۹-۱۱) هدف غایی و نهایی نیروهای مسلح در چشم‌انداز بیست ساله کشور، بازدارندگی است، کار ویژه اصلی دیپلماسی دفاعی را می‌توان در تحقق و پیاده کردن راهبرد بازدارندگی و کاربرد آن در تعامل واحد سیاسی با دیگر واحدهای نظام بین‌الملل دانست (مینایی و دیگران، ۱۳۹۳: ۴۶). که رسیدن به این هدف مستلزم رعایت اصول دیپلماسی دفاعی است. اصول دیپلماسی دفاعی دراندیشه دفاعی مقام معظم رهبری

و فرماندهی کل قوا^۱ «مدظله العالی» در عرصه روابط بین‌الملل عبارتند از: نفی سلطه‌گری و سلطه‌پذیری و مقابله با امپریالیسم جهاتی ناظر بر قانده نفی سبیل - تعامل برترساز مبتنی بر احترام متقابل و عدم دخالت در امور داخلی یکدیگر - خودباوری ملی و خوداتکایی و دفاع هوشمندانه در مقابل تهدیدات جدید اعم از جنگ سایبری، جنگ نرم تا تهدیدات زیست‌محیطی - دفاع از کیان اسلام و مسلمانان با تأکید بر وحدت جهان اسلام و... است (رحیم صفوی، ۱۳۹۳). «توان جامع کشورها را می‌توان در سه بخش کلی مورد ملاحظه قرار داد که یکی، توان ایفای نقش در صحنه بین‌المللی و دیگری توان بقا در صحنه بین‌المللی و سومی، توان اعمال سیاست (کاربرد زور و اجبار) است (امیدوارنیا، ۱۳۸۱: ۵۶).

در محیط بین‌الملل سه دسته الگوی تعامل سیاسی (همکاری^۱، رقابت^۲ و تنازع^۳) قابل بررسی است: هر کدام از این دسته‌ها مختصات خاص خودشان را دارند. هرچه از محیط همکاری به سمت محیط منازعه پیش رویم نرخ پیش‌بینی‌پذیری کاهش می‌یابد و محیط غیر خطی‌تر می‌شود. این مدل برای خیمه‌ای از مفاهیمی که اجزای این تعاملات را توصیف می‌کنند قابل کاربرد است. یکی از پیچیدگی‌های تعامل در محیط بین‌الملل این است که صرفاً یکی از روابط بالا حکم‌فرما نبوده و در ارتباط با موضوعات مختلف روابط کشورها، متفاوت است. در یک موضوع ممکن است همکاری باشد. در موضوع دیگری رقابت و در موضوعی تنازع و در واقع الگوی تعامل بین این واحدها همراه در حال نوسان است.^۴

«رهبر معظم انقلاب اسلامی حضرت امام خامنه‌ای در دیدار آتی حیابانگ زمین رئیس‌جمهور ج.خ. چین با اشاره به دو ویژگی مشترک استقلال‌خواهی و حفظ ریاست ملی دو کشور تصریح فرمودند: «سیاست ثابت و اصولی جمهوری اسلامی ایران - بررسی روابط با چین و استفاده از تمام ظرفیت‌ها در روابط دو جانبه است». معظم‌له با اشاره به ظرفیت‌های گسترده در آسیا برای همکاری‌های منطقه‌ای، همکاری ایران، چین و هند و سایر کشورهای

1 - Cooperation

2 - Competition

3 - Conflict

۴- تقریرات درس بررسی و شناخت محیط ملی و بین‌الملل در دانشگاه عالی دفاع ملی، دکتر حبیب‌الله سیاری ۱۳۹۲

آسایبی را ایده مورد قبول و قابل تحسینی دانستند». (بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با آقای جیانگ زمین رئیس جمهور ج.خ. چین در تاریخ ۱۳۸۱/۲/۱) بر این اساس تعامل و همکاری در حوزه دفاعی - امنیتی با کشور ج.خ. چین با توجه به تهدیدات مشترک، صحنه - های رزم مشابه و توانمندی های خاص دو کشور و از طرفی ظرفیت های بازیگری در سطوح منطقه ای و بین المللی، شکل دهی، تثبیت و تعمیق همکاری های دفاعی - امنیتی دو کشور را حتی در سطح راهبردی ضروری می نماید که داشتن سند قابل اعتنا در دیپلماسی و همکاری - دفاعی - امنیتی در این راستا می باشد. لذا این کتاب در پی راهبردهای همکاری دفاعی - امنیتی و کشور جمهوری اسلامی ایران و چین می باشد.

«ج.ا. ایران قدرتمند است منطقه ای و با توانمندی های بین المللی که می تواند در سطح جهانی قدرتی نشانه دار باشد. ایران نسبت به سایر کشورهای منطقه به لحاظ ژئواستراتژیک، ژئوپلیتیک و ژئوگرافیک از موقعیت برتری برخوردار است و بیشترین مزیت های نسبی را به لحاظ دسترسی به مسیر ساختاری در اختیار دارد. از نظر ژئوپلیتیک، موقعیت جغرافیائی ایران به حدی است که در هم ایگی قدرت های مهمی همچون روسیه و حوزه نفوذ آمریکا (جنوب خلیج فارس) قرار دارد. از نظر اقتصادی، شاهراه های بزرگ تجاری دنیا در دریا و خشکی یا از ایران و یا از کنار ایران می گذرند» (ایزدی و خلفی، ۱۳۹۰: ۴۸-۴۷).

تحولات محیط امنیتی بین المللی به ویژه خاتمه جنگ سرد و کاهش نظامی گری در عرصه سیاست بین الملل، زمینه همکاری های مختلف میان کشور با از جمله در حوزه نظامی و دفاعی را فراهم کرد و در نتیجه کشورها مأموریت های جدیدی را برای نیروهای مسلح خود تعریف کردند. بر این مبناء کارکرد نیروهای مسلح محدود به دوران جنگ نشده، بلکه نقش آنها در زمان صلح نیز در کمک به تأمین منافع و هدف های ملی کشور مورد شناسایی قرار گرفت. دیپلماسی دفاعی که مبتنی بر تعریف جدید از کار ویژه بخش دفاع است در شرایطی که کارساز باشد نیاز به جنگ را از راه روش های غیر قهری نظامی، تأخیر و عقب تر می اندازد. چنین نقشی، فراتر از کار ویژه های سنتی نیروهای مسلح و

تعریفی است که از دفاع به عمل آمده است. کمترین نوآوری این تأسیس سیاسی، دفاعی و امنیتی به همین نکته مربوط می‌گردد. نکته بسیار مهم ناگفته در مناسبات دفاع و دیپلماسی این است که در کنار خدمات سنتی دفاع در راستای سیاست خارجی، دیپلماسی هم باید در خدمت دفاع ملی باشد. (ساعد، ۱۳۸۹: ۷۰) مقام معظم رهبری حضرت امام خامنه‌ای (مد ظله العالی)، سیاست‌های کلی برنامه پنجم توسعه در چارچوب سند چشم‌انداز بیست ساله را در حوزه‌ی سیاسی، دفاعی و امنیتی بدین شرح مصوب و ابلاغ فرمودند: اعتلای شأن، موقعیت، اقتدار و نقش ج.ا.ایران در منطقه و نظام بین‌الملل به منظور تحکیم امنیت ملی و پیشبرد منافع ملی با تأکید بر: تقویت همکاری‌های دوجانبه، منطقه‌ای و بین‌المللی با اولویت کشورهای همسایه؛ تقویت روابط سازنده با کشورهای غیر متخاصم؛ بهره‌گیری از روابط برای افزایش ترانزیت ملی در تلاش برای رهایی منطقه از حضور نظامی بیگانگان. (فرامین حضرت امام خامنه‌ای در ابلاغ سیاست‌های کلی برنامه پنجم توسعه در مورخه ۱۳۸۷/۱۰/۲۱).

همچنین معظم له سیاست‌های کلی برنامه ششم توسعه در چارچوب سند چشم‌انداز بیست ساله را در حوزه‌ی دفاعی و امنیتی بدین شرح مصوب و ابلاغ فرمودند:

- افزایش توان دفاعی در تراز قدرت منطقه‌ای در جهت تأمین منافع و امنیت ملی با تخصیص حداقل پنج درصد بودجه‌ی عمومی کشور برای مقاصد دفاعی؛
- ارتقاء توان بازدارندگی کشور با: توسعه‌ی توان موشکی و فواید و ظرفیت تولید سلاح‌ها و تجهیزات عمده‌ی دفاعی برترساز با توان بازدارندگی متناسب با انواع تهدیدات؛ گسترش هوشمندانه و مصون‌سازی پدافند غیرعامل با اجزای کامل پدافند غیرعامل در مراکز حیاتی و حساس کشور (فرامین حضرت امام خامنه‌ای در ابلاغ سیاست‌های کلی برنامه ششم توسعه در مورخه ۱۳۹۴/۰۴/۰۹).

سیاست دفاعی ج.ا.ایران در ارتباط با همکاری دفاعی-امنیتی سه حوزه کشورهای مسلمان، کشورهای همسایه و کشورهای غیرهمسایه دارای فناوری را مدنظر داشته و در ارتباط با مشارکت دفاعی به هر سه حوزه مطرح شده به منظور پیگیری در خصوص رفع

نیازهای توان‌افزایی، اعتمادسازی، کنترل و مدیریت بحران امنیتی توجه دارد. به منظور اجرای صحیح این سیاست‌ها و دستیابی به اهداف دیپلماسی دفاعی شامل؛ مهندسی محیط امنیتی، کسب منافع اقتصادی، دستیابی به تجهیزات دفاعی مورد نیاز، ثبات‌سازی و کنترل تسلیحات (مینایی و دیگران، ۱۳۹۳: ۴۷) بایستی نسبت به برقراری همکاری دفاعی امنیتی با کشورها در سطح دوجانبه، منطقه‌ای و جهانی در محورهای تبادل تسلیحات و فناوری دفاعی و چند منظوره، آموزش نظامی، اعزام وابسته نظامی، انعقاد موافقت‌نامه دفاعی، همکاری‌های علمی و فنی، انجام رزمایش مشترک، انعقاد پیمان عدم تجاوز متقابل، ایجاد اتحاد نظامی، تحقیقات دفاعی مشترک، انعقاد پیمان دفاع و امنیت متقابل، ایجاد و گسترش کمی و کنی سازه‌های دفاعی، پیشگیری و حل منازعه‌ها، ایجاد کمیسیون‌های منطقه‌ای دفاعی و نظایر آن اقدام و راهبردهای مناسب در این راستا را تبیین و تدوین نمود. البته در این مسیر باید به محدودیت‌های دیپلماسی دفاعی نیز توجه نمود. این محدودیت‌ها را می‌توان در دو قالب متفاوت محدودیت‌های مبتنی بر آموزه‌های بنیادین و اساسی حقوق دفاع ملی و «محدودیت‌های ناشی از اتصال تصمیم‌گیری بین‌المللی و اعمال قدرت بازیگران رقیب و دشمن تقسیم‌بندی نمود (عبد، ۱۳۸۹: ۹۰).

ج.۱. ایران در جهت تقویت عمق راهبردی خود در بستری مناسب پایدار با کشورهای جهان و در جهت تقویت ساختار و جایگاه ژئوپلیتیکی خود، گزیر به برقراری ارتباط با سایر کشورهای پیرامونی و فرامرزی می‌باشد کشور چین یکی از قدرت‌های اثرگذار در سطح بین‌الملل و از اعضای دائمی شورای امنیت سازمان ملل متحد و از توان تأثیرگذاری در سطح منطقه‌ای و جهانی است. ج.۱. ایران و کشور ج.خ. چین دارای زمینه‌های مشترکی به منظور برقراری همکاری در حوزه دفاعی و امنیتی می‌باشند که از آن جمله می‌توان به:

- جایگاه برتر و قدرتمندانه جمهوری اسلامی ایران در منطقه غرب آسیا، جهان اسلام و محیط بین‌الملل و از طرفی جایگاه ج.خ. چین در سطح منطقه آسیای جنوب شرقی و توان اثرگذاری در سطح بین‌الملل؛

- برخورداری ج.۱. ایران از منابع سرشار طبیعی و زیرزمینی بویژه در حوزه انرژی و

نفت و گاز و از سوی دیگر تقاضای بالا و سرمایه‌گذاری ج.خ.چین در حوزه انرژی؛
- تجارب تلخ دو کشور از مداخلات ابرقدرت‌ها در جهات سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی آنان، و حمایت هر دو از نهضت غیرمتعهدان و تأکید بر عدم وابستگی به ابرقدرت‌ها، عامل احساس همبستگی آنهاست؛

- ثبات در رفتار سیاسی و برخورداری دو کشور از روحیه مقابله با استکبار و تفکر امپریالیستی و یک‌جانبه‌گرایی غرب و امکان همکاری گسترده در سازمان‌های بین‌المللی و منطقه‌ای از قبیل جنبش عدم تعهد، سازمان شانگهای و آسه‌آن؛

- موقعیت خاص ژئوپلیتیکی دو کشور و امکان برقراری ارتباط از طریق دریا و خشکی با احیاء مجدد بنادهای اریسم (یک جاده یک کمربند) و داشتن موقعیت ساحلی و دریایی و امکان دسترسی به آب‌های آزاد به لزوم برقراری امنیت دریایی مسیر خلیج فارس به مالاکا در توسعه و رشد اقتصادی هر دو کشور؛

- مخالفت ج.ا.ایران با حرکت‌های ج.ایب طلبانه در منطقه و جهان از قبیل چین، کشمیر، سین‌کیانگ، عراق، افغانستان، یمن، شبه‌جزیره با تروریسم؛

- اراده سیاسی مقامات عالی رتبه دو کشور در جهت ارتقاء همکاری‌های دوجانبه بویژه دفاعی-امنیتی؛

- براساس راهبرد جدید آمریکا، تمرکز اصلی سیاست خارجی آمریکا بر چین و ج.ا.ایران خواهد بود و ج.خ.چین در شرق و جنوب خود با حصار سنگین و گسترده آمریکا و متحدان آن مواجه است. اگرچه بطور سنتی و تاریخی حوزه دریای چین جنوبی و چین شرقی بیشترین حوزه مورد توجه چین بوده اما ساختار جدید امنیت و عدم بر شرق، شرایط فعالیت را برای قدرت رو به توسعه چین دشوار ساخته است. لذا چینی‌ها استراتژی پیشروی به غرب را در پیش گرفته‌اند.

با توجه به بررسی‌های انجام شده ابعاد و زمینه‌های همکاری بین دو کشور و همچنین عوامل نقش‌آفرین بر این همکاری بطور کامل مشخص نبوده و علاوه بر آن عوامل محیطی (قوت، ضعف، فرصت و تهدید) نیز متناسب با اهداف آرمان‌گرایانه جمهوری اسلامی ایران

و مطابق با سند چشم‌انداز بطور مشروح و جامع تبیین نگردیده است.

لذا در جهت حصول مطلوبیت‌های راهبردی جمهوری اسلامی ایران به ویژه در بخش دفاعی - امنیتی با توجه به ظرفیت‌ها و قابلیت‌های کشور جمهوری خلق چین، و همچنین نگاه به آینده و تحولات هندسه قدرت جهانی، دغدغه اصلی نگارنده این بوده است که ضمن مشخص کردن ابعاد و زمینه‌های همکاری دفاعی - امنیتی دو کشور، با احصاء عوامل محیطی (قوت، ضعف، فرصت و تهدید) نسبت به تدوین راهبردهای همکاری دفاعی - امنیتی در جهت افزایش اقتدار و قدرت دفاعی ج.ا.ایران و توسعه توان و قابلیت‌های دفاعی در سطح منطقه‌ای و بین‌المللی در قالب دیپلماسی دفاعی فعال، هدفمند، هوشمند و کلان‌نگر همت گما.

پدید آورنده